

Endel Saar

8.

Neist, kes Pleesil sündinud-kasvanud

Julius Oengo järeltulijad

Pildil (vasakult alates) Iiri Kitsing, Melanie Ongo ja Lembe Hiedel ning Iiri lapselapsed Grete ja Aapo.

Teame, et Julius Oengo oli erudeeritud kiriaamees ja kooliõpetaja. Vitaalse mehena alustas varakult perekonnale, abielludes esimest korda 1920. aastal. Väliavalitu oli Noarootsist pärit Eliise Kiivramees, kes põlvnes rootslastest. Neil oli kolm tütart. Vanim, Endla Knoche-Oengo sündis 1921. aastal, oli abielus poolakaga ja elas Poolas. Lõpetas Varssavi Ülikooli inglise filoloogina. Ühtede teadete järgi oli mees aadliseisusest, kuid kontrollitud andmed selle kohta puuduvad. Kaheksakümnendate aastate algul, kui Poolas algasid segased ajad, asus perekond Rootsi. Seal elab Endla Knoche praegugi.

abikaasa on surnud.

Julius Oengo teine tütar Juta Sonn (sünd. 1922) elab Tallinnas Lasnamäel. On lõpetanud EPA ja töötanud loomaarstina. Tal oli neli poega. Tänavu maikuus avaldas paar vabariiklikku aialehte kunstnik Jaan Sonni (9. V 1947—9. V 1991) surmateate. Ta suri infarkti ja maeti Metsakalmistule. Üks Juta poegadest, Ville Sonn, on lõpetanud Tartu Ülikooli kehakultuuri alal, töötanud Tartus ja Elvas treenerina. Tegeleb kiriaandusliku loominguga. Mõni aasta tagasi sai ta «Edasi» novellivõistlusel teise auhinna. Ville Sonn on proovinud võimeid ka romaani kirjutamisel.

misega. Nii on nendest tütrepoegadest saanud vanaisa vaimuannete edasikandjad.

Kolmas tütar, Aale Kingo, sündis 1923. aastal ja elab Rootsis, kuhu läks koos emaga 1944. aastal. Nii palju veel, et Eliise Oengo suri pagulasena Lõuna-Ameerikas.

Õige varsti läks Julius Oengo oma esimesest abikaasast lahku. Teist korda abiellus ta Haapsalust pärit Melanie Kreega. Tema isa oli tuntud eesti helilooja ja muusikapedagoogi Cyrillus Kreegi (3. XII 1889 — 26. III 1962) vanim vend, Melanie Ongo-Kree sündinud 4. augustil 1905. Selle kuu algul õnnitlesin teda 86. sünnipäeva puhul. 1929. aastast peale, kui neil valmis kodumaia Vasalemma iõe kaldal, elab Melanie Ongo seal. Vaatamata üleulatud raskustele ja kõrgele eale, on Melanie Ongo täie terveise iuures. Ka siis, kui lastest või lastelastest pole parajasti kedagi tema iuures, saab ta ise oma elamise-olemisega lähedasti hakkama.

Oskar Kuningas ja Lembe Hiedel rääkisid mulle, et neil aastail, mil Julius Oengo oli aiakirja «Laste Rõõm» tegevtoimetaja, tegi ka Melanie variunime Mild Kivikild all kaastööd. Lembe Hiedel lisas, et kui isa kiriutas luuletusi, tõlkis vene keelest ja pani aiakirja kokku, siis ema tõlkis saksa, inglise ja ka soome keelest ning kiriutas mõne jutukese.

1940. aastal vägivaldselt Eestis maksma pandud nõukogude võim ei tunnistanud, et ema esmaülesanne on lapsi kasvatada ja kodu eest hoolitseda, vaid iga naine pidi ka mingit ametit pidama. Julius kutsus abikaasa Vasalemma kooli. Nii oligi Melanie Ongo 1940. aastast kuni pensionile jäämiseni 1955. aastal kooliõpetaja. Ta õpetas koolis peamiselt vene keelt. 1941. aastast peale, kui abikaasa oli hukatud, muutus töölkäimine Melanie jaoks hädavajalikuks. Tarvis oli üles kasvatada kuus last. Kõige selle kõrvalt lõpetas ta kaugõppe teel Tallinna Pedagoogilise Instituudi.

Noorem tütar Iiri rääkis mulle, et raskustele vaatamata said nad kõik kesk- või kõrgema hariduse. Ema ja vanemate õdede toetusel tulid nad ise muidu kõigega toime, kuid koolitamisel toetasid tädi Adele Oengo-Juhandi ning onud Karl ja Paul Oengo. (Oma jutu 4. osas kiriutasin, et Juliuise vend

Karl Oengo hukkus 1942. a. 33-aastaselt Siberi vangilaagris. Kroonikas, kust selle aasta-arvu võtsin, on trükitud. Karl hukkus Siberis tegelikult 1952.) Olgu siinkohal lisatud, et Gustav Oengo lastest pidasid peale Juliuise õpetajaametit teisedki. Näiteks oli Hugo Oengo (1907—1978) Tallinna Polütehnilises Instituudis dotsent ja samal ajal Tallinna metodistikoguduses õpetaja. Kui see asi-olu avalikuks tuli, taandati ta õppejõu kohalt. Adele Oengo-Juhandi (1896—1963) töötas samuti pikki aastaid õpetajana. Oli enne sõda Tallinnas ühe algkooli juhataja ja pärast sõda Hiiumaale õpetaja. Mõni «patrioodist» kolleeg vaatas Adele meelsuse viltu ja 1950. aastal arreteeriti ta eesti rahvusliku kodushoidmise pärast. Adele tuli viibida Harku, Valga ja Narva vangilaagris. Vabanes 1954. a. juulis koos Oskar Kuningaga. Sellest oli käesoleva järielo esimeses osas pikemalt juttu.

Melanie Ongo iutustas, et Vasalemma koolis töötades käis ta pärast sõda kord ka oma mehe sünnisaarel Hiiumaal. Tegemist oli õpetajate ekskursioonigrupiga, mille sõitu korraldas hiidlasest Vasalemma kooli direktor Selma Uustalu-Saarna, kes praegu pensionärina Keilas elab. Nagu nüüd, polnud ka tollal meie saare ekskursioonimarsruutides lastekirjanik Julius Oengo sünnikodu külastamist.

Melanie ja Juliusel oli kuus tütart. Vanimast neist, Illi Ongost (19. V 1924 — 8. XII 1949), oli eespool seoses isa arreteerimisega juttu. Illi tahtis õppida arhitektiks ja astus Tallinna Ehitustehnikumi. Terviselikel põhjustel tuli aga õppimine katkestada ja ta hakkas tööle Vasalemmas raamatukogu juhatajana. Raske sõjaaeg jättis tervisele oma jälje ja tuberkuloos viis Illi 25-aastaselt hauda. Teine tütar, Viire Kivi-Ongo, sündis 23. aprillil 1925. Töötas lasteaednikuna ja oli 20 aastat Vasalemma lasteaija juhataja. Elab praegu pensionärina Kloogal.

Kolmas tütar Lembe Hiedel-Ongo on sündinud 1. septembril 1926. Tema, samuti teiste õdede ülikoolis õppimine langes kokku stalinistliku perioodiga, mil Eestis peeti kõige ägedamat aiuahti «kodanlikele nationalistidele». Kui sa ei laulnud uuele korrale kiidulaulu, vaid pigem vastupidi, pealegi oli su isa punaväelaste poolt arreteeritud ja teadmata kadunud,

siis ei kõlvanud sa ka ülikooli õppima. Nii heideti Lembe ülikoolist välja. Kuid inimene peab enda eest võitlema. Lembe iutustas mulle sel maiõhtul Vasalemmas, kuidas ta läks alles Leninigradist ülikooli rektoriks tulnud Fjodor Klementi iurde. Ootas 12 tundi tema jutule pääsemiseks, ja kui sai Klementiga kokku, palunud see vene keeles rääkida, kuna rektoril oli sel ajal raske end eesti keeles väljendada. Selie iutu lõpetas Lembe nii:

«Olen eluaeg tänulik olnud Klementile, kes võttis mind oma isiklikul vastutusel 1951. aastal ülikooli tagasi.»

Melanie Ongo:

«Seda, et isa oli teadmata kadunud, peeti siis suureks patuks ja heideti ülikoolis alati ette. Hakkasin taotlema mehe surnukstunnistamise akti. Nõuti kaht tunnistajat. Tunnistusi andsid Juliuise vend Hugo Oengo ja kohalik mees Paul Kalda. 1952. aastal sain surmatunnistuse kätte.»

Ka Lembe on Vasalemma koolis õpetajana töötanud, kuid suurema osa elust siiski kiriaandusega tegelnud, nagu kirjutab Oskar Kuningas:

«J. Oengo tütar Lembe Hiedel, kes oli pikemat aega «Loomingu» Raamatukogu teenekas kaastöötaja ja on ka väljapaistev ilukirjanduse tõlkija...» («Kodumaa» nr. 10, 13. III 1991).

Melanie ja Juliuise nelias tütar Aime Ongo (2. VI 1923 — 24. VIII 1974) oli samuti kõrgharidusega pedagoog. Töötas 23 aastat Narvas õpetajana ning suri infarkti. Viies tütar Aave Kaugver-Ongo (15. VII 1931 — 14. VI 1989) oli kõrgema haridusega bibliograaf, töötas ka õpetajana ja hukkus tuleõnnetuse tagajärjel. Noorim tütar Iiri Kitsing-Ongo on sündinud 17. oktoobril 1933, töötanud Viljandis lasteaednikuna, Tallinna Tööstuskoolis nr. 2 õpetajana. Elab praegu Mustamäel.

«Omaaeases ajakirjanduses tituleeriti kirjanikku kui meest 9 tütret ja 100 raamatuga. Viimane arv on pisut liialdatud, aga tütreid oli ... kahest abielust kokku tõesti 9.» (R. Krusten «Mees 100 raamatu ja 9 tütrega», «Sirp» nr. 12, 22. III 1991).

Praegu on elavate hulgas nii kodu- kui välismaal kokku 58 Julius Oengo otsest järeltulijat. Nende seas on mitugi huvitava elukäiguga inimest, kuid sellele teemale vaigustamine jäägu mõne teise jaoks.

Endel SAAR